Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 10 września 2019 r.*

Odwołanie – Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa – Środki ograniczające podjęte wobec Islamskiej Republiki Iranu – Naprawienie szkody, jaką wnosząca odwołanie miała ponieść wskutek umieszczenia jej nazwy w wykazie osób i podmiotów, do których ma zastosowanie zamrożenie środków finansowych i zasobów gospodarczych – Skarga o odszkodowanie i zadośćuczynienie – Przesłanki powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii Europejskiej – Pojęcie „wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii" – Ocena – Pojęcie „przedsiębiorstwa będącego w posiadaniu lub pod kontrolą" – Obowiązek uzasadnienia

W sprawie C-123/18 P

mającej za przedmiot odwołanie w trybie art. 56 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wniesione w dniu 13 lutego 2018 r.,

HTTS Hanseatic Trade Trust & Shipping GmbH, z siedzibą w Hamburgu (Niemcy), reprezentowana przez M. Schlingmanna, Rechtsanwalt,

strona wnosząca odwołanie,

w której pozostałymi uczestnikami postępowania są:

Rada Unii Europejskiej, reprezentowana przez J.P. Hixa i M. Bishopa, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana w pierwszej instancji,

Komisja Europejska, reprezentowana początkowo przez R. Tricota, M. Kellerbauera i C. Zadrę, następnie przez C. Tricota, C. Hödlmayra i C. Zadrę, działających w charakterze pełnomocników,

interwenient w pierwszej instancji,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, R. Silva de Lapuerta, wiceprezes, J.C. Bonichot, A. Prechal i M. Vilaras, prezesi izb, A. Rosas (sprawozdawca), E. Juhász, M. Ilešič, J. Malenovský, L. Bay Larsen, C.G. Fernlund, P.G. Xuereb i N.J. Piçarra, sędziowie,

rzecznik generalny: G. Pitruzzella,

sekretarz: K. Malacek, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 26 listopada 2018 r.,

* Język postępowania: niemiecki.

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 5 marca 2019 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Spółka HTTS Hanseatic Trade Trust & Shipping GmbH (zwana dalej „HTTS") żąda w swym odwołaniu uchylenia wyroku Sądu Unii Europejskiej z dnia 13 grudnia 2017 r., HTTS/Rada (T-692/15, EU:T:2017:890, zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem"), którym Sąd oddalił jej żądanie zmierzające do naprawienia szkody, jaką wnosząca odwołanie miała ponieść w związku z umieszczeniem jej nazwy, po pierwsze, na mocy rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) nr 668/2010 z dnia 26 lipca 2010 r. w sprawie wdrożenia art. 7 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 423/2007 dotyczącego środków ograniczających wobec Iranu (Dz.U. 2010, L 195, s. 25) w załączniku V do rozporządzenia (WE) nr 423/2007 z dnia 19 kwietnia 2007 r. dotyczącego środków ograniczających wobec Iranu (Dz.U. 2007, L 103, s. 1; sprostowania: Dz.U. 2008, L 107, s. 70; Dz.U. 2008, L 239, s. 55), a po drugie, na mocy rozporządzenia Rady (UE) nr 961/2010 z dnia 25 października 2010 r. w sprawie środków ograniczających wobec Iranu i uchylającego rozporządzenie nr 423/2007 (Dz.U. 2010, L 281, s. 1; sprostowania: Dz.U. 2011, L 164, s. 22; Dz.U. 2012, L 31, s. 7) w załączniku VIII do rozporządzenia nr 961/2010.

Ramy prawne

2 Rozdział IV rozporządzenia nr 961/2010, zatytułowany „Zamrożenie środków finansowych i zasobów gospodarczych", zawiera art. 16, który stanowi w ust. 2:

„Zamraża się wszystkie środki finansowe i zasoby gospodarcze należące do osób, podmiotów i organów wyszczególnionych w załączniku VIII, jak również wszystkie środki finansowe i zasoby gospodarcze będące w posiadaniu lub pod kontrolą tych osób, podmiotów i organów. W załączniku VIII wymieniono osoby fizyczne i prawne, podmioty i organy, które nie są objęte załącznikiem VII, ale zgodnie z art. 20 ust. 1 lit. b) [decyzji Rady 2010/413/WPZiB z dnia 26 lipca 2010 r. w sprawie środków ograniczających wobec Iranu i uchylającej wspólne stanowisko 2007/140/WPZiB (Dz.U. 2010, L 195, s. 39; sprostowania: Dz.U. 2010, L 197, s. 19; Dz.U. 2011, L 164, s. 19; Dz.U. 2012, L 31, s. 7; Dz.U. 2013, L 41, s. 13; Dz.U. 2013, L 251, s. 33; Dz.U. 2013, L 268, s. 19; Dz.U. 2014, L 194, s. 14)] zostały określone jako:

a) zaangażowane w działania bezpośrednio związane z działaniami lub wspierające działania stwarzające zagrożenie rozprzestrzeniania broni jądrowej przez Iran lub tworzenie systemów przenoszenia broni jądrowej przez Iran, w tym przez zaangażowanie w dostarczanie zakazanych towarów i technologii, lub jako podmioty będące w posiadaniu lub pod kontrolą takich osób, podmiotów lub organów, w tym w sposób nielegalny, lub działające w ich imieniu lub według ich wskazówek;

[…]

d) osoby prawne, podmioty lub organy należące do linii żeglugowych Islamskiej Republiki Iranu ([Islamic Republic of Iran Shipping Lines], IRISL) [lub przez nie kontrolowane].

[…]".

Okoliczności powstania sporu

3 Okoliczności powstania sporu zostały przedstawione w pkt 1–10 zaskarżonego wyroku w następujący sposób:

„1 [HTTS] jest spółką prawa niemieckiego, założoną w marcu 2009 r. przez N. Bateniego, który jest jej jedynym udziałowcem oraz dyrektorem. HTTS wykonuje działalność agenta morskiego i zarządcy technicznego statków.

2 Niniejsza sprawa wpisuje się w ramy środków ograniczających ustanowionych w celu wywarcia nacisku na Islamską Republikę Iranu, aby państwo to zakończyło działania stwarzające zagrożenie rozprzestrzenianiem broni jądrowej i działania związane z rozwojem systemów przenoszenia broni jądrowej (zwane dalej »rozprzestrzenianiem broni jądrowej«). Dokładniej rzecz ujmując – należy ona do spraw odnoszących się do środków podjętych wobec towarzystwa żeglugowego (IRISL), jak również osób fizycznych lub prawnych uważanych za powiązane z tym przedsiębiorstwem, do których należały w szczególności, zdaniem Rady Unii Europejskiej, HTTS i dwa inne towarzystwa żeglugowe, Hafize Darya Shipping Lines (zwane dalej »HDSL«) i Safiran Pyam Darya Shipping Lines (zwane dalej »SAPID«).

3 Pierwotne umieszczenie nazwy HTTS w wykazach osób, podmiotów i organów stanowiących przedmiot środków ograniczających w załączniku V do rozporządzenia [nr 423/2007] miało miejsce w dniu 26 lipca 2010 r. w wyniku wejścia w życie rozporządzenia wykonawczego [nr 668/2010]. Umieszczenie to nie było przedmiotem skargi o stwierdzenie nieważności. Umieszczenie nazwy HTTS w wykazach osób, podmiotów i organów stanowiących przedmiot środków ograniczających w załączniku VIII do rozporządzenia [nr 961/2010], dokonane kilka miesięcy później rzeczonym rozporządzeniem, zostało natomiast podważone przez HTTS i następnie uznane za nieważne przez Sąd, który orzekł, że nie było ono uzasadnione w sposób wystarczający pod względem prawnym (zob. pkt 5 poniżej).

4 W rozporządzeniu nr 668/2010 jako powód umieszczenia nazwy HTTS w wykazie podano okoliczność, że spółka ta „[d]ziała[ła] w imieniu HDSL w Europie”. W rozporządzeniu nr 961/2010 powodem było to, że „[była ona] kontrolowana przez IRISL i/lub działa[ła] w ich imieniu”.

5 Wyrokiem z dnia 7 grudnia 2011 r., HTTS/Rada (T-562/10, EU:T:2011:716) Sąd stwierdził nieważność rozporządzenia nr 961/2010 w zakresie, w jakim dotyczyło ono tej spółki, ale ze skutkiem od dnia 7 lutego 2012 r., w celu umożliwienia Radzie ewentualnego uzupełnienia w międzyczasie uzasadnienia umieszczenia w wykazie nazwy HTTS. W tym względzie Sąd uznał bowiem, że stwierdzenie nieważności ze skutkiem natychmiastowym rozporządzenia nr 961/2010 mogłoby w sposób poważny i nieodwracalny zaszkodzić skuteczności środków ograniczających przyjętych przez to rozporządzenie wobec Islamskiej Republiki Iranu, ponieważ »nie można wykluczyć, że w istocie zastosowanie wobec skarżącej środków ograniczających może wszakże okazać się uzasadnione« (wyrok z dnia 7 grudnia 2011 r., HTTS/Rada, T-562/10, EU:T:2011:716, pkt 41, 42).

6 Po wydaniu wyroku z dnia 7 grudnia 2011 r., HTTS/Rada (T-562/10, EU:T:2011:716) nazwa skarżącej była przedmiotem późniejszych dokonywanych przez Radę wpisów, za każdym razem kwestionowanych przez skarżącą i następnie również uznawanych za nieważne przez Sąd w wyrokach: z dnia 12 czerwca 2013 r., HTTS/Rada (T-128/12 i T-182/12, niepublikowanym, EU:T:2013:312) i z dnia 18 września 2015 r., HTTS i Bateni/Rada (T-45/14, niepublikowanym, EU:T:2015:650).

7 Na tym etapie należy ponadto przypomnieć, że w wyroku z dnia 16 września 2013 r., Islamic Republic of Iran Shipping Lines i in./Rada (T-489/10, EU:T:2013:453) Sąd również stwierdził nieważność umieszczenia nazwy IRISL i innych towarzystw żeglugowych, w tym HDSL i SAPID, w wykazach, które ich dotyczyły, uzasadniając to tym, że dowody przedstawione przez Radę nie uzasadniają umieszczenia nazwy IRISL w wykazach i, co za tym idzie, nie mogą również uzasadnić przyjęcia i utrzymania środków ograniczających dotyczących innych towarzystw żeglugowych, które zostały umieszczone w wykazach ze względu na ich związki z IRISL.

8 Pismem z dnia 23 lipca 2015 r. skarżąca wezwała Radę do naprawienia szkody, jaką – jej zdaniem – poniosła w wyniku pierwotnego umieszczenia jej nazwy w wykazach osób powiązanych z działalnością IRISL i późniejszych wpisów.

9 W rzeczonym żądaniu odszkodowawczym skarżąca podniosła swoje roszczenia o naprawienie szkód majątkowych i niemajątkowych, które, jak uważa, poniosła nie tylko z powodu przypadków umieszczenia jej nazwy w wykazie na podstawie rozporządzeń nr 668/2010 i 961/2010, będących przedmiotem niniejszego sporu, lecz również szkód poniesionych w wyniku jej późniejszego umieszczania i ponownego umieszczania w wykazach (zob. pkt 6 powyżej). Łączna wysokość podnoszonych szkód majątkowych wynosiła 11 928 939 EUR, a wysokość szkody niemajątkowej – 250 000 EUR, za okres od 26 lipca 2010 r. do 18 września 2015 r.

10 Pismem z dnia 16 października 2015 r. Rada oddaliła ten wniosek".

Postępowanie przed Sądem i zaskarżony wyrok

4 Pismem, które wpłynęło do sekretariatu Sądu w dniu 25 listopada 2015 r., HTTS wniosła skargę, w której domagała się zasądzenia od Rady na jej rzecz odszkodowania i zadośćuczynienia w wysokości 2 516 221,50 EUR w związku ze szkodą majątkową i krzywdą, jakich doznała wskutek umieszczenia jej nazwy w wykazach ujętych w załączniku V do rozporządzenia nr 423/2007 i w załączniku VIII do rozporządzenia nr 961/2010 (zwanych dalej łącznie „spornymi wykazami").

5 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 5 kwietnia 2016 r. Komisja Europejska wniosła o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta popierającego żądania Rady. Prezes siódmej izby Sądu uwzględnił ten wniosek w dniu 13 maja 2016 r.

6 HTTS podniosła w skardze dwa zarzuty, oparte, odpowiednio, na naruszeniu obowiązku uzasadnienia i na naruszeniu przesłanek materialnych uzasadniających umieszczenie jej nazwy w spornych wykazach.

7 Co się tyczy zarzutu drugiego, który Sąd zbadał w pierwszej kolejności, Sąd, w pkt 44–46 zaskarżonego wyroku, stwierdził najpierw, że środek ograniczający, którego przedmiotem może być podmiot niepaństwowy, nie jest sam w sobie autonomicznym aktem Rady posiadającym charakter sankcji karnej lub administracyjnej nałożonej na ten podmiot, lecz stanowi środek konieczny, w rozumieniu art. 215 ust. 2 TFUE, mający na celu umożliwienie Unii Europejskiej stopniowe osiągnięcie konkretnego skutku, jaki pragnie zrealizować w stosunkach międzynarodowych, czyli w niniejszym przypadku położenie kresu rozprzestrzenianiu broni jądrowej przez Islamską Republikę Iranu, oraz że, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, szerszy cel polegający na utrzymaniu pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, zgodnie z celami działań zewnętrznych Unii wymienionymi w art. 21 TUE, może uzasadniać negatywne konsekwencje dla niektórych podmiotów – nawet znaczne – wynikające z decyzji wykonawczych do aktów przyjętych przez Unię w celu realizacji tego celu podstawowego.

8 Następnie w pkt 47 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, po pierwsze, że ingerencja w działalność gospodarczą HTTS wynikająca z zamrożenia jej środków finansowych nie może zostać automatycznie uznana za źródło powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii i że do powstania takiej

odpowiedzialności konieczne było, aby sąd Unii stwierdził istnienie rażących i nieusprawiedliwionych uchybień lub oczywistych błędów w ocenie ze strony danej instytucji, dotyczących istnienia więzi między HTTS a innymi zainteresowanymi spółkami, takimi jak w szczególności IRISL.

9 W drugiej kolejności Sąd wyjaśnił w pkt 48 zaskarżonego wyroku, że nawet ewentualne stwierdzenie nieważności jednego lub kilku aktów Rady, które spowodowały szkodę podnoszoną przez HTTS, nie stanowi niewzruszalnego dowodu wystarczająco istotnego naruszenia ze strony Rady, pozwalającego na stwierdzenie ipso iure odpowiedzialności Unii.

10 W trzeciej kolejności, w pkt 49–51 zaskarżonego wyroku, Sąd wskazał, że zgodnie z zasadą kontradyktoryjności o ile wnosząca odwołanie może wykazać zakres i rozmiar poniesionej przez nią szkody po jej wystąpieniu, o tyle pozwana instytucja powinna mieć możliwość podniesienia na swoją obronę wszystkich istotnych okoliczności, które miały miejsce przed wniesieniem skargi na podstawie art. 268 TFUE do sądu Unii. Taka możliwość jest szczególnie uzasadniona w dziedzinie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB), która podlega zasadom i procedurom pozwalającym, w szczególności, na uwzględnienie zmian okoliczności faktycznych i prawnych w czasie, będących przedmiotem międzynarodowego działania Unii. W związku z tym Sąd uznał, że stwierdzenie bezskuteczności przedstawionych przez daną instytucję w ramach skargi o odszkodowanie okoliczności, które miały miejsce przed jej wniesieniem, prowadziłoby do poważnego utrudnienia skutecznej realizacji kompetencji przez instytucje Unii w odniesieniu do przyjęcia środków w postaci zamrożenia środków finansowych w ramach WPZiB.

11 W pkt 52 zaskarżonego wyroku Sąd dodał, że w wyroku z dnia 7 grudnia 2011 r., HTTS/Rada (T-562/10, EU:T:2011:716) nie stwierdzono nieważności rozporządzenia nr 961/2010 ze skutkiem natychmiastowym ze względu na to, iż nie można było „wykluczyć, że w istocie zastosowanie wobec [wnoszącej odwołanie] środków ograniczających może wszakże okazać się uzasadnione”.

12 W świetle tych rozważań Sąd stwierdził, że nie mógł pominąć istotnych powodów oraz dowodów przedstawionych przez Radę na jej obronę w celu wykazania, że przesłanka powstania odpowiedzialności pozaumownej, polegająca na wystarczająco istotnym naruszeniu normy prawa Unii, nie została spełniona.

13 W ramach badania istotnych powodów w celu ustalenia, czy umieszczenie nazwy HTTS w spornych wykazach można było uznać za rażące i nieusprawiedliwione uchybienia lub oczywiste błędy w ocenie ze strony Rady w odniesieniu do charakteru związków między HTTS i pozostałymi irańskimi towarzystwami żeglugowymi, Sąd stwierdził w pkt 55–60 zaskarżonego wyroku, że pojęcie spółki „będącej w posiadaniu lub pod kontrolą innego podmiotu” odnosi się do sytuacji, w której osoba fizyczna lub prawna zaangażowana w działalność rozprzestrzeniania broni jądrowej danego państwa jest w stanie wpływać na decyzje handlowe przedsiębiorstwa, z którym utrzymuje stosunki handlowe, i to nawet w braku jakiegokolwiek związku prawnego, własnościowego lub kapitałowego między jednym i drugim podmiotem gospodarczym. W tym względzie Sąd przypomniał orzecznictwo, zgodnie z którym kwalifikację podmiotu jako „będącego w posiadaniu lub pod kontrolą” należy każdorazowo oceniać przy uwzględnieniu między innymi stopnia posiadania lub intensywności kontroli. W niniejszym przypadku Sąd uznał, że dowody przedstawione przez Radę, a w szczególności okoliczność, iż dyrektor HTTS zajmował wcześniej stanowisko dyrektora prawnego IRISL i że HTTS miała ten sam adres co IRISL Europe GmbH, stanowiły zbiór wystarczająco precyzyjnych i spójnych poszlak, pozwalający uznać, że jest co najmniej prawdopodobne, że HTTS była kontrolowana przez IRISL lub działała w jej imieniu. W konsekwencji Sąd orzekł, że przyjmując środek w postaci zamrożenia środków finansowych, Rada nie dopuściła się rażących i nieusprawiedliwionych uchybień lub oczywistych błędów w ocenie dotyczących intensywności stosunków handlowych między HTTS i IRISL.

14 Wreszcie w odniesieniu do podnoszonego braku uzasadnienia decyzji o umieszczeniu nazwy HTTS w spornych wykazach w następstwie stwierdzenia nieważności, wyrokiem z dnia 16 września 2013 r., Islamic Republic of Iran Shipping Lines i in./Rada (T-489/10, EU:T:2013:453), decyzji o umieszczeniu nazw IRISL, HDSL i SAPID w odnośnych wykazach, Sąd orzekł w pkt 62 i 63 zaskarżonego wyroku, po pierwsze, że samo stwierdzenie nieważności nie wystarcza do wykazania, że decyzja o umieszczeniu nazwy HTTS w spornych wykazach była wystarczająco istotnym naruszeniem prawa, mogącym spowodować powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii. Po drugie, Sąd stwierdził, że umieszczenie nazwy HTTS w spornych wykazach opierało się zasadniczo na sprawozdaniu Komitetu ds. Sankcji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych wykazującym trzy oczywiste wypadki naruszenia przez IRISL embarga na broń wprowadzonego rezolucją 1747 (2007) Rady Bezpieczeństwa z dnia 24 marca 2007 r. Tymczasem Sąd uznał, że w świetle wniosków zawartych w tym sprawozdaniu stwierdzenie, że IRISL było zaangażowane w działania Islamskiej Republiki Iranu związane z rozprzestrzenianiem broni jądrowej, nie mogło zostać uznane za oczywiście błędne.

15 W świetle tych rozważań Sąd oddalił zarzut drugi.

16 W ramach analizy zarzutu pierwszego Sąd oddalił argument wnoszącej odwołanie dotyczący braku uzasadnienia decyzji o umieszczeniu jej nazwy w załączniku VIII do rozporządzenia nr 961/2010. W pkt 88 zaskarżonego wyroku przypomniał on najpierw, powołując się na wyrok z dnia 11 lipca 2007 r., Sison/Rada (T-47/03, niepublikowany, EU:T:2007:207, pkt 238), że co do zasady niewystarczający charakter uzasadnienia aktu prawnego nie może prowadzić do powstania odpowiedzialności Unii.

17 Następnie w pkt 89 i 90 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził w istocie, że w zakresie, w jakim Rada może, w celu wykazania zgodności z prawem swojego działania, powoływać się na wszystkie okoliczności zaistniałe aż do momentu wniesienia skargi o odszkodowanie, uzasadnienie umieszczenia nazwy HTTS w spornych wykazach powinno być interpretowane w świetle powodów wskazanych przez Radę w decyzji 2012/35/WPZiB z dnia 23 stycznia 2012 r. zmieniającej decyzję 2010/413/WPZiB w sprawie środków ograniczających wobec Iranu (Dz.U. 2012, L 19, s. 22; sprostowanie Dz.U. 2012, L 31, s. 7), na mocy której pozostawiono nazwę wnoszącej odwołanie w wykazie załączonym do decyzji Rady 2010/413. Zdaniem Sądu dodatkowe uzasadnienie wskazane przez Radę w decyzji 2012/35 pozwalało wnoszącej odwołanie na zrozumienie powodów, dla których jej nazwa została umieszczona w spornych wykazach.

18 W świetle powyższych rozważań Sąd oddalił zarzut pierwszy, a w konsekwencji oddalił skargę HTTS w całości.

Żądania stron przed Trybunałem

19 HTTS wnosi do Trybunału o:

– uchylenie zaskarżonego wyroku;

– zasądzenie od Rady kwoty 2 516 221,50 EUR tytułem odszkodowania za szkodę majątkową i zadośćuczynienia za krzywdę będące rezultatem umieszczenia jej nazwy w spornych wykazach oraz odsetek za zwłokę naliczonych na podstawie stopy procentowej stosowanej przez Europejski Bank Centralny (EBC) do jego podstawowych operacji refinansowania, powiększonej o dwa punkty procentowe, od dnia 17 października 2015 r. do dnia całkowitej zapłaty odszkodowania i zadośćuczynienia; oraz

– obciążenie Rady kosztami postępowania.

20 Rada wnosi do Trybunału o:

– oddalenie odwołania;

– tytułem żądania ewentualnego – przekazanie sprawy Sądowi do ponownego rozpoznania;

– tytułem ewentualnym – oddalenie skargi; oraz

– obciążenie wnoszącej odwołanie kosztami postępowania.

21 Komisja wnosi do Trybunału o:

– oddalenie odwołania w całości;

– tytułem żądania ewentualnego w wypadku uchylenia zaskarżonego wyroku – oddalenie skargi; oraz

– obciążenie HTTS kosztami postępowania.

W przedmiocie odwołania

22 W uzasadnieniu odwołania wnosząca odwołanie podnosi cztery zarzuty.

W przedmiocie zarzutu pierwszego

Argumentacja stron

23 HTTS podnosi, że Sąd, w szczególności w pkt 49 i 50 zaskarżonego wyroku, naruszył prawo poprzez uznanie, że Rada mogła oprzeć się na informacjach i dowodach, którymi nie dysponowała w dniu umieszczenia nazwy HTTS w spornych wykazach, aby wykazać, że nie popełniła ona wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii prowadzącego do powstania jej odpowiedzialności pozaumownej. Zdaniem wnoszącej odwołanie aby rozstrzygnąć, czy na podstawie posiadanych przez siebie informacji organ administracji działający ze zwykłą ostrożnością i starannością postąpiłby w ten sam sposób co Rada w niniejszym przypadku, Sąd powinien bowiem odnieść się do chwili przyjęcia omawianych środków ograniczających.

24 HTTS dodaje, że szczególny charakter działań i celów Unii w ramach WPZiB nie może uzasadniać odmiennego podejścia. Wobec tego nawet w tej dziedzinie działania instytucji mogą spowodować powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii, ponieważ instytucje te są zobowiązane do przestrzegania zasad praworządności oraz praw podstawowych.

25 HTTS zarzuca też Sądowi, że nie uwzględnił wyroku z dnia 30 maja 2017 r., Safa Nicu Sepahan/Rada (C-45/15 P, EU:C:2017:402), który potwierdza zasadność jej argumentacji. W wyroku tym Trybunał orzekł bowiem, że Rada nie może wiele lat później naprawić, poprzez przedstawienie nowych dowodów, naruszenia ciążącego na niej obowiązku przedstawienia, w razie zakwestionowania jej oceny, informacji lub dowodów potwierdzających powody zastosowania środków ograniczających wobec osoby fizycznej lub prawnej.

26 Wnosząca odwołanie twierdzi wreszcie, że Sąd powinien był również uwzględnić oświadczenia Rady przedstawione przez nią w ramach spraw, w których zapadł wyrok z dnia 12 czerwca 2013 r., HTTS/Rada (T-128/12 i T-182/12, niepublikowany, EU:T:2013:312), z których wynika, że na początku

2012 r. instytucja ta nie dysponowała informacjami, na które powołuje się na swoją obronę w ramach skargi przed Sądem, aby wykazać, że pierwsza przesłanka powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii nie została spełniona.

27 Rada twierdzi w odpowiedzi, że Sąd słusznie stwierdził, iż w związku z tym, że skarga o odszkodowanie może zostać wniesiona w terminie pięciu lat od zdarzenia powodującego powstanie podnoszonej szkody, dana instytucja jest w konsekwencji uprawniona do powoływania się w swojej obronie na wszystkie okoliczności, które, w tym terminie, zaistniały przed wniesieniem skargi, w celu wykazania, że nie popełniła ona wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii, podobnie do sytuacji wnoszącej odwołanie, która może wykazać zakres i rozmiar szkody na podstawie dowodów późniejszych w stosunku do powstania szkody.

28 Zdaniem tej instytucji przeciwny pogląd prowadziłby do znacznego utrudnienia skutecznego wykonywania przez instytucje Unii przyznanych im w ramach WPZiB uprawnień do przyjmowania, w celu realizacji tej polityki, niezbędnych środków ograniczających.

29 Jeśli chodzi o argument HTTS dotyczący zarzucanego Sądowi naruszenia zasad praworządności, Rada podnosi, że sądy Unii mogą – przy poszanowaniu tych zasad – wziąć pod uwagę szczególne okoliczności związane z faktem, że środki te zostały przyjęte w celu wykonania decyzji WPZiB, jak stwierdził Sąd w pkt 50 zaskarżonego wyroku.

30 Wreszcie w odniesieniu do argumentu, który HTTS wywodzi z wyroku z dnia 30 maja 2017 r., Safa Nicu Sepahan/Rada (C-45/15 P, EU:C:2017:402), zdaniem Rady z powyższego wyroku nie wynika, że Sąd nie może wziąć pod uwagę okoliczności zaistniałych po przyjęciu decyzji o umieszczeniu nazwy rozpatrywanych podmiotów w wykazie w celu dokonania oceny istnienia wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii. W szczególności Rada twierdzi, że gdyby działania osoby, wobec której zastosowano środki ograniczające, były tego rodzaju, że uzasadniałyby przyjęcie tych środków, owa osoba nie powinna mieć prawa do odszkodowania, nawet jeśli w chwili przyjęcia tych środków instytucja nie znała wszystkich okoliczności faktycznych i że z tego powodu wspomniane środki zostały uchylone. Zdaniem Rady byłoby to tym bardziej uzasadnione, gdyby rozpatrywane okoliczności były znane lub powinny były być znane osobie objętej środkami ograniczającymi.

31 Komisja podziela w istocie argumenty Rady dotyczące przestrzegania zasady równości broni, które to argumenty uzasadniają możliwość powoływania się przez tę instytucję na okoliczności zaistniałe po dacie umieszczenia HTTS w spornych wykazach. Co się tyczy w szczególności wykładni wyroku z dnia 30 maja 2017 r., Safa Nicu Sepahan/Rada (C-45/15 P, EU:C:2017:402) Komisja dodaje, że powołanie się przez HTTS na pkt 40 tego wyroku nie jest prawidłowe, ponieważ Trybunał nie zajął w tym punkcie stanowiska w przedmiocie chwili, w której należy oceniać zasadność skargi o odszkodowanie, lecz w przedmiocie istnienia w rozpatrywanej przez niego sprawie wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii.

Ocena Trybunału

32 Z orzecznictwa Trybunału wynika, że powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii zależy od łącznego spełnienia szeregu przesłanek, a mianowicie istnienia wystarczająco istotnego naruszenia normy prawnej mającej na celu przyznanie uprawnień jednostkom, rzeczywistego charakteru szkody oraz istnienia związku przyczynowego między naruszeniem obowiązku spoczywającego na autorze aktu a poniesioną przez poszkodowanego szkodą (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 lipca 2003 r., Komisja/Fresh Marine, C-472/00 P, EU:C:2003:399, pkt 25; z dnia 19 kwietnia 2012 r., Artegodan/Komisja, C-221/10 P, EU:C:2012:216, pkt 80 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 13 grudnia 2018 r., Unia Europejska/Kendrion, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, pkt 117).

33 Jeśli chodzi o pierwszą z tych przesłanek, która jako jedyna jest rozpatrywana w ramach niniejszego odwołania, Trybunał uściślił, że wystarczająco istotne naruszenie normy prawnej przyznającej uprawnienia jednostkom jest wykazane, gdy obejmuje oczywiste i poważne naruszenie przez daną instytucję granic przysługujących jej uprawnień dyskrecjonalnych, a elementami, jakie należy wziąć w tym względzie pod uwagę, są w szczególności złożoność sytuacji, które podlegają uregulowaniu, stopień jasności i precyzji naruszonej normy, a także zakres uznania, jaki naruszona norma pozostawia organowi Unii [zob. podobnie wyroki: z dnia 19 kwietnia 2007 r., Holcim (Deutschland)/Komisja, C-282/05 P, EU:C:2007:226, pkt 50; z dnia 30 maja 2017 r., Safa Nicu Sepahan/Rada, C-45/15 P, EU:C:2017:402, pkt 30].

34 W tym względzie należy podkreślić, że wymóg wystarczająco istotnego naruszenia przepisu prawa Unii wynika, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 20 opinii, z konieczności wyważenia z jednej strony ochrony jednostek przed bezprawnymi działaniami instytucji, a z drugiej strony pola manewru, którym instytucje te powinny dysponować, aby ich działania nie zostały sparaliżowane. Konieczność wyważenia tych interesów jest tym bardziej istotna w dziedzinie środków ograniczających, w której trudności, jakie napotyka Rada w zakresie dostępności informacji sprawiają, że ocena, którą Rada musi przeprowadzić, jest często zadaniem wyjątkowo trudnym.

35 To właśnie w świetle powyższych uwag należy zbadać, czy Sąd nie naruszył prawa, gdy orzekł, w szczególności w pkt 49 i 50 zaskarżonego wyroku, że Rada mogła powołać się na wszystkie istotne okoliczności, które miały miejsce przed wniesieniem skargi o odszkodowanie, w celu wykazania, że nie popełniła ona wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii prowadzącego do powstania jej odpowiedzialności pozaumownej. Dokładniej rzecz ujmując – należy zbadać, czy Sąd nie naruszył prawa, gdy pozwolił Radzie w tym kontekście na powołanie się na okoliczności, które nie zostały uwzględnione przez tę instytucję przy okazji umieszczenia HTTS w spornych wykazach.

36 Jak wynika z orzecznictwa przytoczonego w pkt 32 niniejszego wyroku, spełnienie pierwszej przesłanki powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii wymaga, po pierwsze, aby doszło do naruszenia normy prawa Unii przyznającej uprawnienia jednostkom, a po drugie, aby naruszenie to było wystarczająco istotne.

37 Odnosząc się do pierwszego elementu tej przesłanki, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach skargi o stwierdzenie nieważności zgodność z prawem zaskarżonego aktu powinna być oceniana na podstawie stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydania tego aktu (wyroki: z dnia 18 lipca 2013 r., Schindler Holding i in./Komisja, C-501/11 P, EU:C:2013:522, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 3 września 2015 r., Inuit Tapiriit Kanatami i in./Komisja, C-398/13 P, EU:C:2015:535, pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo).

38 Tymczasem wymogi spójności leżące u podstaw systemu środków odwoławczych przewidzianego w traktacie FUE wymagają, by metodologia, zgodnie z którą oceniana jest zgodność z prawem aktu lub zachowania instytucji Unii, nie różniła się w zależności od rodzaju skargi.

39 Tym samym w ramach skargi o odszkodowanie oceny niezgodności z prawem aktu lub zachowania, które mogą skutkować powstaniem odpowiedzialności pozaumownej Unii, należy dokonywać w oparciu o okoliczności prawne i faktyczne istniejące w chwili wydania tego aktu lub w chwili, gdy miało miejsce to zachowanie.

40 Wniosku tego nie podważa utrwalone orzecznictwo, przypomniane zasadniczo przez Sąd w pkt 42 zaskarżonego wyroku, z którego wynika, że skarga o odszkodowanie stanowi autonomiczny środek zaskarżenia, któremu w ramach systemu środków zaskarżenia przypada szczególna funkcja, zaś wniesienie skargi poddane jest wymogom związanym z jej szczególnym celem (zob. podobnie wyrok z dnia 23 marca 2004 r., Rzecznik Praw Obywatelskich/Lamberts, C-234/02 P, EU:C:2004:174, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo). Autonomia ta pozostaje bowiem bez uszczerbku dla faktu, że w celu

oceny zasadności takiej skargi do sądu Unii należy dokonanie analizy zgodności z prawem zachowania instytucji lub organu Unii, które leży u podstaw powstania szkody (zob. podobnie wyrok z dnia 23 marca 2004 r., Rzecznik Praw Obywatelskich/Lamberts, C-234/02 P, EU:C:2004:174, pkt 60, 61).

41 Ponieważ rozporządzenie nr 961/2010 zostało uchylone wyrokiem Sądu z dnia 7 grudnia 2011 r., HTTS/Rada (T-562/10, EU:T:2011:716), który nie został zaskarżony w terminie, skutkiem czego korzysta z powagi rzeczy osądzonej, należy stwierdzić, że w świetle tego rozporządzenia pierwszy element pierwszej przesłanki powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii został spełniony [zob. podobnie wyrok z dnia 1 czerwca 2006 r., P & O European Ferries (Vizcaya) i Diputación Foral de Vizcaya/Komisja, C-442/03 P i C-471/03 P, EU:C:2006:356, pkt 41–45].

42 Jeśli chodzi o drugi element pierwszej przesłanki powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii, z orzecznictwa przytoczonego w pkt 33 niniejszego wyroku wynika również, że powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii uzależnione jest od oczywistego i poważnego naruszenia przez daną instytucję granic przysługujących jej uprawnień dyskrecjonalnych. Z owego orzecznictwa wynika też, że w celu dokonania oceny, czy naruszenie przepisu prawa Unii jest wystarczająco istotne, sąd Unii uwzględnia w szczególności złożoność sytuacji, które podlegają uregulowaniu, trudności w stosowaniu lub wykładni aktów prawnych oraz w szczególności zakres uznania, jakim dysponuje organ wydający kwestionowany akt.

43 Wynika z tego, że jedynie stwierdzenie istnienia nieprawidłowości, których nie dopuściłby się w podobnych okolicznościach organ administracji działający ze zwykłą ostrożnością i starannością, powoduje powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii.

44 Należy stwierdzić, że czynniki wymienione w pkt 42 niniejszego wyroku, które należy uwzględnić w ramach oceny wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii, odnoszą się do momentu, w którym zainteresowana instytucja wydała daną decyzję lub dopuściła się danego zachowania.

45 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że stopień istotności naruszenia normy prawa Unii popełnionego przez daną instytucję, którego wymaga orzecznictwo, nie może być oceniany w innej chwili niż chwila popełnienia naruszenia, ponieważ jest on nierozerwalnie związany z tym naruszeniem

46 Wynika z tego, że istnienie wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii siłą rzeczy musi być oceniane w zależności od okoliczności, w jakich instytucja działała w tej określonej chwili.

47 Z powyższego wynika również, że w celu zakwestionowania istnienia takiego wystarczająco istotnego naruszenia instytucja może powoływać się tylko na okoliczności, które uwzględniła w chwili wydawania danego aktu.

48 Wreszcie należy podkreślić, że gdyby instytucja mogła powołać się na wszystkie istotne okoliczności, które nie zostały uwzględnione przy wydawaniu danej decyzji, aby wykazać, że nie popełniła ona wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii prowadzącego do powstania jej odpowiedzialności pozaumownej, wynik skargi o odszkodowanie mógłby być różny w zależności od daty jej wniesienia. Naprawienie szkód poniesionych w związku z zachowaniem instytucji Unii zależałoby bowiem w tym kontekście od tego, czy w okresie pięciu lat, w którym można wnieść skargę o odszkodowanie, zgodnie z art. 46 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wszelka okoliczność, która nie została wzięta pod uwagę przy wydawaniu danej decyzji, pozwalałaby instytucji, która ową decyzję wydała, na uzasadnienie jej działań.

49 W tym względzie należy podkreślić, że nie to jest celem terminu przedawnienia przewidzianego w tym przepisie. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem funkcją tego terminu przedawnienia jest z jednej strony zapewnienie ochrony praw poszkodowanego, który powinien mieć wystarczająco dużo czasu, aby zebrać stosowne informacje w celu złożenia ewentualnej skargi, a z drugiej strony uniknięcie

sytuacji, w której poszkodowany mógłby bez końca opóźniać realizację prawa do odszkodowania (wyrok z dnia 8 listopada 2012 r., Evropaïki Dynamiki/Komisja, C-469/11 P, EU:C:2012:705, pkt 33, 53 i przytoczone tam orzecznictwo).

50 Tymczasem ochrona praw osoby poszkodowanej, która musi mieć wystarczająco dużo czasu, aby zebrać odpowiednie informacje w celu ewentualnego wniesienia skargi, mogłaby być zagrożona, gdyby upływ czasu po wydaniu danej decyzji lub popełnieniu danego zachowania mógł utrudnić jej wykazanie, że zainteresowana instytucja dopuściła się wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii.

51 W świetle całości powyższych rozważań należy stwierdzić, że Sąd naruszył prawo, gdy orzekł w istocie w pkt 49 i 50 zaskarżonego wyroku, że Rada może powołać się na wszystkie istotne okoliczności, które nie zostały uwzględnione w momencie umieszczania nazwy HTTS w spornych wykazach, w celu wykazania, że nie popełniła ona wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii prowadzącego do powstania jej odpowiedzialności pozaumownej.

52 Wbrew twierdzeniom Rady wniosek ten nie może zostać podważony z uwagi na szczególne cechy WPZiB.

53 Z jednej strony, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 23 opinii, Trybunał zastosował już bowiem w tej dziedzinie przesłanki powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii, przypomniane w pkt 32 niniejszego wyroku (wyrok z dnia 30 maja 2017 r., Safa Nicu Sepahan/Rada, C-45/15 P, EU:C:2017:402). Z drugiej strony z orzecznictwa przytoczonego w pkt 33 niniejszego wyroku wynika, że złożoność sytuacji, które podlegają uregulowaniu, oraz trudności w stosowaniu lub wykładni przepisów prawa Unii należących do tej dziedziny, stosowanych przez Radę w kontekście przyjmowania omawianego aktu, są brane pod uwagę w ramach oceny zachowania tej instytucji w celu ustalenia, czy nie dopuściła się ona wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii.

54 Ponadto wniosku tego nie podważa również argument Rady, zgodnie z którym ze względu na to, że skarga o odszkodowanie może zostać wniesiona w terminie pięciu lat od zdarzenia powodującego powstanie szkody, strona skarżąca może wykazać zakres i rozmiar szkody na podstawie dowodów późniejszych od momentu jej powstania.

55 W tym względzie należy zauważyć, że pojęcia „wystarczająco istotnego naruszenia" i „szkody" stanowią dwa odrębne pojęcia i charakteryzują się różnymi ramami czasowymi, w związku z czym nie można ich mylić. Jak bowiem wynika z pkt 33–50 niniejszego wyroku, „wystarczająco istotne naruszenie" jest pojęciem statycznym, zakotwiczonym w momencie przyjęcia danego aktu lub popełnienia bezprawnego zachowania, podczas gdy pojęcie „szkody" jest z natury dynamiczne, ponieważ, po pierwsze, szkoda może powstać po przyjęciu aktu lub popełnieniu zachowania niezgodnego z prawem, a po drugie, jej zakres może zmieniać się w czasie.

56 Wynika z tego, że zarzut pierwszy należy uwzględnić.

W przedmiocie zarzutu drugiego

Argumentacja stron

57 W ramach zarzutu drugiego HTTS kwestionuje zakwalifikowanie jej przez Sąd jako spółki „będącą w posiadaniu lub pod kontrolą" IRISL.

58 HTTS podnosi najpierw, że Sąd naruszył prawo, gdy uznał w pkt 56 zaskarżonego wyroku, że powiązania własnościowe między nią a IRISL nie powinny być brane pod uwagę w celu ustalenia, czy była ona „w posiadaniu lub pod kontrolą". Ponadto rozporządzenia nr 423/2007 i 961/2010 nie pozwalają na umieszczenie w wykazie podmiotu, który jedynie działał w imieniu IRISL

59 Jeśli chodzi następnie o okoliczności uwzględnione przez Radę i wymienione w pkt 59 zaskarżonego wyroku, HTTS wskazuje, po pierwsze, że nie pozwalają one na wykazanie, iż wnosząca odwołanie była „w posiadaniu lub pod kontrolą" IRISL. Po drugie, HTTS podnosi, że Rada nie dysponowała tymi dowodami w momencie, gdy podejmowała decyzję o umieszczeniu jej nazwy w spornych wykazach. W tym względzie przypomina ona, że w wyroku z dnia 6 września 2013 r., Bateni/Rada (T-42/12 i T-181/12, niepublikowanym, EU:T:2013:409) Sąd uznał, że informacje, którymi Rada dysponowała w chwili przyjmowania aktów zaskarżonych w tej sprawie, nie zawierały najmniejszej wskazówki co do charakteru kontroli, jaką miała sprawować IRISL, lub na temat działalności prowadzonej przez HTTS w imieniu IRISL.

60 HTTS podkreśla wreszcie, że chociaż Sąd uznał, iż Rada miała prawo powołać się na dowody na swoją korzyść, to jednak dowody powołane przez HTTS na jej korzyść, takie jak wyroki stwierdzające nieważności decyzji o umieszczeniu nazw IRISL, SAPID i HDSL w spornych wykazach, nie zostały uwzględnione.

61 Rada odpowiada, że w pkt 56 zaskarżonego wyroku Sąd w żaden sposób nie orzekł, że powiązania własnościowe nie odgrywają roli w ocenie sytuacji posiadania lub sprawowania kontroli nad spółką, a jedynie ograniczył się do stwierdzenia, że decydującym kryterium w tym względzie jest możliwość wywierania wpływu.

62 W odniesieniu do poszlak, które uwzględnił Sąd w pkt 59 zaskarżonego wyroku, Rada podnosi, że uwzględnienie wszystkich tych poszlak pozwala na poparcie twierdzenia, zgodnie z którym nie popełniła ona rażących i nieusprawiedliwionych uchybień lub oczywistych błędów w ocenie w odniesieniu do zakresu stosunków handlowych między HTTS i IRISL. W każdym razie zdaniem Rady argumenty podniesione w tym względzie przez wnoszącą odwołanie mają na celu podważenie dokonanej przez Sąd oceny dowodów, które posiadała. Argumenty te są zatem niedopuszczalne w ramach odwołania.

63 Ponadto Rada podnosi, że wyrok z dnia 6 września 2013 r., Bateni/Rada (T-42/12 i T-181/12, niepublikowany, EU:T:2013:409), nie ma znaczenia w kontekście niniejszej sprawy, ponieważ wyrok ten dotyczył skargi o stwierdzenie nieważności, której przedmiotem nie było umieszczenie nazwy HTTS w spornych wykazach.

64 Wreszcie Rada twierdzi, że w wyroku z dnia 17 lutego 2017 r., Islamic Republic of Iran Shipping Lines i in./Rada (T-14/14 i T-87/14, EU:T:2017:102) Sąd potwierdził legalność decyzji o umieszczaniu nazw IRISL, HDSL i SAPID w spornych wykazach. W każdym wypadku Rada przypomina, że umieszczenie nazwy HTTS w spornych wykazach nie stanowi wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii, ponieważ sprawozdanie Komitetu ds. Sankcji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych stwierdzało trzy oczywiste przypadki naruszenia przez IRISL embarga na broń wprowadzonego w życie rezolucją 1747 (2007) wspomnianej Rady Bezpieczeństwa.

65 Komisja podziela argumenty Rady. W odniesieniu do naruszenia prawa dotyczącego kryterium mającego zastosowanie w celu ustalenia, w jakiej sytuacji spółka kontroluje lub posiada inny podmiot prawny, Komisja podnosi, że pod względem merytorycznym nie ma zasadniczej różnicy między działaniem pod kontrolą spółki a działaniem w jej imieniu, ponieważ obie te sytuacje siłą rzeczy skutkują istnieniem zdolności kontrolnej, a przynajmniej zdolności do wywierania wpływu.

Ocena Trybunału

66 Zarzut drugi dzieli się na dwie części.

67 W ramach pierwszego zarzutu szczegółowego pierwszej części tego zarzutu HTTS podnosi w istocie, że Sąd niesłusznie orzekł, iż powiązania własnościowe nie stanowią okoliczności, którą należy uwzględnić w celu ustalenia, czy wnosząca odwołanie była spółką „będącą w posiadaniu lub pod kontrolą" IRISL.

68 Artykuł 16 ust. 2 lit. d) rozporządzenia nr 961/2010 wprowadza środek w postaci zamrożenia środków finansowych i zasobów gospodarczych należących do osób, podmiotów lub organów, które nie są objęte rezolucjami Rady Bezpieczeństwa, ale które „zgodnie z art. 20 ust. 1 lit. b) decyzji 2010/413 […] zostały określone jako osoby prawne, podmioty lub organy należące do [IRISL] [lub przez nie kontrolowane]".

69 Użycie w rozporządzeniu nr 961/2010 sformułowań „należący" i „przez nie kontrolowany" odpowiada konieczności umożliwienia Radzie podjęcia skutecznych środków wobec wszystkich osób, podmiotów i organów powiązanych z przedsiębiorstwami zaangażowanymi w rozprzestrzenianie broni jądrowej. Wynika z tego, że posiadanie lub kontrola mogą być bezpośrednie lub pośrednie. Ustalenie tego powiązania wyłącznie na podstawie okoliczności posiadania lub sprawowania bezpośredniej kontroli groziłoby bowiem obchodzeniem tych środków ze względu na wiele możliwych form kontroli o charakterze umownym lub faktycznym, które dawałyby spółce równie daleko idące możliwości jak posiadanie lub bezpośrednia kontrola wywierania wpływu na inne podmioty.

70 I tak, jak przypomniał Sąd w pkt 55 zaskarżonego wyroku, ogólnie rzecz ujmując, pojęcie „spółki pozostającej w posiadaniu lub pod kontrolą" nie ma w dziedzinie środków ograniczających tego samego zakresu co na gruncie prawa spółek, jeżeli chodzi o ustalenie handlowej odpowiedzialności spółki, która jest prawnie zależna od decyzji innego podmiotu prawa handlowego.

71 W pkt 56 zaskarżonego wyroku Sąd orzekł, że w ramach oceny zgodności środka ograniczającego z prawem pojęcie to odnosi się bowiem do sytuacji, w której osoba fizyczna lub prawna zaangażowana w rozprzestrzenianie broni jądrowej jest w stanie wywierać wpływ na decyzje handlowe innego podmiotu, z którym łączą ją stosunki handlowe, i to nawet w braku jakiegokolwiek związku prawnego, własnościowego lub kapitałowego między jednym i drugim podmiotem gospodarczym.

72 Tymczasem należy stwierdzić, że zarzut szczegółowy podniesiony przez wnoszącą odwołanie wobec tego punktu zaskarżonego wyroku opiera się na jego błędnej interpretacji.

73 Jak podkreślił rzecznik generalny w pkt 39 opinii, z punktu tego nie wynika, że Sąd w ogóle nie uwzględnił ewentualnych związków prawnych, własnościowych lub kapitałowych między HTTS a IRISL, a jedynie że brak takiego związku nie wystarczy, aby wykluczyć możliwość uznania danego podmiotu za „będący w posiadaniu lub pod kontrolą".

74 Innymi słowy – Sąd uznał, że o ile istnienie powiązań prawnych, własnościowych lub kapitałowych może w pewnych wypadkach przekładać się na możliwość wywierania wpływu na działania podmiotu będącego w posiadaniu lub pod kontrolą, to nie jest to koniecznym warunkiem wywierania takiego wpływu.

75 W świetle powyższego należy uznać, że sąd nie naruszył prawa, gdy orzekł, że daną spółkę można uznać za „będącą w posiadaniu lub pod kontrolą innego podmiotu", jeżeli ów podmiot znajduje się w sytuacji, w której jest on w stanie wpływać na decyzje handlowe tej spółki, nawet w braku jakiegokolwiek powiązania prawnego, własnościowego lub kapitałowego między tymi dwoma podmiotami gospodarczymi.

76 Pierwszy zarzut szczegółowy pierwszej części omawianego zarzutu należy zatem oddalić jako bezzasadny.

77 Jeśli chodzi o drugi zarzut szczegółowy pierwszej części zarzutu drugiego, zgodnie z którym rozporządzenia nr 423/2007 i 961/2010 nie pozwalają na umieszczenie w wykazie nazwy spółki, która jedynie działała „w imieniu" IRISL, należy stwierdzić, że niewątpliwie brzmienie art. 16 ust. 2 lit. d) rozporządzenia nr 961/2010 nie wspomina wyraźnie o działaniu w imieniu innej spółki. Niemniej jednak dla celów przyjęcia środków takich jak przyjęte przez Radę wobec HTTS okoliczność działania pod kontrolą danej osoby lub danego podmiotu powinny być uznane za działanie w imieniu takiej osoby lub podmiotu.

78 Wniosek ten jest poparty przede wszystkim analizą celu tego przepisu, którym, jak przypomniano w pkt 69 niniejszego wyroku, jest umożliwienie Radzie zastosowania skutecznych środków przeciwko osobom zaangażowanym w rozprzestrzenianie broni jądrowej oraz uniknięcie sytuacji obchodzenia tego rodzaju środków.

79 Wniosek ten potwierdza też analiza kontekstu, w jaki wpisuje się art. 16 ust. 2 lit. d) rozporządzenia nr 961/2010. W tym względzie należy podkreślić, jak uczyniła to Komisja, że wskazana w art. 16 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 961/2010 okoliczność, iż dana osoba lub dany podmiot są kontrolowane przez inną osobę lub podmiot lub są w ich posiadaniu, jest równoznaczna działaniem zgodnie z instrukcjami danej osoby lub danego podmiotu lub w ich imieniu.

80 Wynika z tego, że drugi zarzut szczegółowy pierwszej części zarzutu drugiego należy oddalić jako bezzasadny, a tym samym należy oddalić pierwszą część rozpatrywanego zarzutu w całości.

81 Co się tyczy części drugiej zarzutu drugiego, należy zbadać przede wszystkim zarzut szczegółowy oparty na tym, że poszlaki wskazujące na to, że spółka HTTS jest „spółką będącą w posiadaniu lub pod kontrolą" IRISL, wymienione w pkt 59 zaskarżonego wyroku, nie były znane Radzie w momencie umieszczenia nazwy HTTS w spornych wykazach.

82 Tymczasem należy przypomnieć, że jak wynika z pkt 46 niniejszego wyroku, wystarczająco istotne naruszenie normy prawa Unii mogące prowadzić do powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii należy oceniać w zależności od okoliczności, w jakich dana instytucja działała w chwili, gdy dopuściła się zarzucanego jej zachowania lub chwili przyjęcia zaskarżonego aktu.

83 Dlatego też, jak orzeczono w pkt 47 niniejszego wyroku, instytucja nie może powoływać się, w celu zakwestionowania istnienia takiego wystarczająco istotnego naruszenia, na okoliczności, które nie zostały uwzględnione w celu przyjęcia danego aktu, i to nawet gdyby instytucja ta była zdania, że takie okoliczności mogą skutecznie uzupełniać powody wskazane w tym akcie lub mogły przyczynić się do uzasadnienia jego wydania.

84 W tym względzie należy zauważyć, że na rozprawie w odpowiedzi na pytanie Trybunału Rada potwierdziła, że w chwili przyjęcia rozporządzeń nr 668/2010 i nr 961/2010 nie posiadała informacji wskazanych w pkt 59 zaskarżonego wyroku, wobec czego owe okoliczności te nie zostały ocenione przez tę instytucję w chwili badania sprawy.

85 W pkt 51 niniejszego wyroku Trybunał stwierdził już, że Sąd naruszył prawo, gdy orzekł, iż Rada może powołać się na okoliczności, które nie zostały uwzględnione w celu wydania danego aktu, aby wykazać, że nie dopuściła się ona wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii przyznającego uprawnienia jednostkom prowadzącego do powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii.

86 Z powyższego wynika, że Sąd naruszył również prawo, gdy orzekł w istocie w pkt 60 zaskarżonego wyroku, że z okoliczności, które nie zostały uwzględnione przez Radę przy umieszczaniu nazwy HTTS w spornych wykazach, wynika, że wspomniana instytucja nie dopuściła się wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii w ramach dokonanej przez siebie oceny zakresu stosunków handlowych między HTTS i IRISL.

87 Z powyższego wynika, że pierwsze zastrzeżenie drugiej części rozpatrywanego zarzutu należy uwzględnić.

88 Jeśli chodzi o zarzuty szczegółowe oparte na tym, że po pierwsze, poszlaki, na których oparła się Rada i wymienione w pkt 59 zaskarżonego wyroku nie pozwalają na wykazanie, iż HTTS była „w posiadaniu lub pod kontrolą" IRISL, a po drugie, Sąd nie dokonał oceny zakresu posiadania i intensywności kontroli na podstawie wspomnianych poszlak, nie ma potrzeby rozpatrywania tych zarzutów szczegółowych, ponieważ w pkt 86 niniejszego wyroku orzeczono, że Sąd naruszył prawo, gdy oparł się na okolicznościach, o których mowa w pkt 59, które nie zostały uwzględnione przez Radę przy umieszczaniu nazwy HTTS w spornych wykazach.

89 W konsekwencji drugą część drugiego zarzutu należy uwzględnić.

W przedmiocie zarzutów trzeciego i czwartego

Argumentacja stron

90 Zarzuty trzeci i czwarty dotyczą naruszenia prawa, jakiego miał dopuścić się Sąd, poprzez orzeczenie z jednej strony, że Rada nie naruszyła ciążącego na niej obowiązku uzasadnienia decyzji o umieszczeniu nazwy HTTS w spornych wykazach, a z drugiej strony, że niewystarczający charakter uzasadnienia aktu prawnego nie może prowadzić do powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii.

91 Co się tyczy zarzutu trzeciego HTTS podnosi, że Sąd naruszył prawo w pkt 86 zaskarżonego wyroku, gdy założył, że rozporządzenie nr 668/2010 miało zastosowanie w niniejszej sprawie, w związku z czym Rada nie naruszyła obowiązku uzasadnienia umieszczenia HTTS w spornych wykazach.

92 Zdaniem HTTS rozporządzenie to zostało bowiem uznane przez rozporządzenie nr 961/2010 za „nieaktualne", zaś samo to rozporządzenie zostało z kolei uchylone przez Sąd wyrokiem z dnia 7 grudnia 2011 r., HTTS/Rada (T-562/10, EU:T:2011:716) ze względu na brak uzasadnienia.

93 Ponadto powody „uzupełniające" przytoczone przez Sąd w pkt 89 i 90 zaskarżonego wyroku w celu uzasadnienia umieszczenia nazwy HTTS w spornych wykazach stanowią okoliczności, które miały miejsce lub o których Rada dowiedziała się dopiero po tym umieszczeniu, a zatem – z powodów przedstawionych w ramach zarzutu pierwszego – nie powinny być brane pod uwagę.

94 W odniesieniu do zarzutu czwartego – zdaniem HTTS Sąd naruszył prawo, gdy orzekł w pkt 88 zaskarżonego wyroku, że co do zasady naruszenie obowiązku uzasadnienia nie może powodować powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii. W tym względzie wnosząca odwołanie uściśla, że przestrzeganie obowiązku uzasadnienia ma zasadnicze znaczenie dla uznania postępowania za zgodne z zasadami praworządności. Naruszenie tego obowiązku stanowi zatem naruszenie prawa do skutecznej ochrony sądowej. Ponadto w dziedzinie środków ograniczających przyjętych w ramach WPZiB obowiązek uzasadnienia pociąga za sobą obowiązek zebrania przez Radę informacji lub dowodów uzasadniających te środki, aby móc przedstawić wspomniane informacje lub dowody przed sądem Unii w razie ich zakwestionowania.

95 Rada i Komisja wnoszą o oddalenie zarzutów trzeciego i czwartego.

Ocena Trybunału

96 Zarzuty trzeci i czwarty są ze sobą ściśle powiązane, wobec czego należy je zbadać łącznie.

97 Przede wszystkim należy stwierdzić, że zarzuty odnoszące się do pkt 89 i 90 zaskarżonego wyroku są bezskuteczne w zakresie, w jakim są skierowane przeciwko uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przedstawionego przez Sąd tytułem uzupełnienia.

98 Następnie należy przypomnieć, jak zauważył Sąd w pkt 84 i 85 zaskarżonego wyroku, że uzasadnienia umieszczenie nazwy HTTS w spornych wykazach na mocy rozporządzeń nr 668/2010 i nr 961/2010 nie są w tych dwu rozporządzeniach jednakowe i że w wyroku z dnia 7 grudnia 2011 r., HTTS/Rada (T-562/10, EU:T:2011:716) Sąd stwierdził niezgodność z prawem wyłącznie rozporządzenia nr 961/2010.

99 Z jednej strony Sąd mógł w tych okolicznościach zasadnie uznać w pkt 86 zaskarżonego wyroku, że ze stwierdzenia nieważności rozporządzenia nr 961/2010, którego dokonano w wyroku z dnia 7 grudnia 2011 r., HTTS/Rada (T-562/10, EU:T:2011:716), nie można wywieść, że rozporządzenie nr 668/2010 należy również uznać za niezgodne z prawem ze względu na brak uzasadnienia.

100 Z drugiej strony należy stwierdzić, że w związku z tym, iż wnosząca odwołanie nie zakwestionowała zgodności z prawem rozporządzenia nr 668/2010 w drodze skargi o stwierdzenie nieważności, powinna była ona wykazać niezgodność tego rozporządzenia z prawem w ramach skargi leżącej u podstaw zaskarżonego wyroku. Akty instytucji Unii korzystają bowiem zasadniczo z domniemania ważności, a zatem wywołują skutki prawne do czasu ich uchylenia, stwierdzenia ich nieważności w ramach skargi o stwierdzenie nieważności lub uznania ich za nieważne w następstwie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym lub zarzutu niezgodności z prawem (zob. podobnie wyrok z dnia 6 października 2015 r., Schrems, C-362/14, EU:C:2015:650, pkt 52).

101 W tych okolicznościach argument HTTS przedstawiony w pkt 91 i 92 niniejszego wyroku nie może zostać uwzględniony.

102 W każdym wypadku, nawet przy założeniu, że wnosząca odwołanie przedstawiła dowody pozwalające na stwierdzenie niezgodności z prawem rozporządzenia nr 668/2010 z powodu braku uzasadnienia, zarzuty HTTS nie mogą prowadzić do uznania, że doszło do naruszenia prawa Unii, które jest wystarczająco istotne dla powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii.

103 Należy bowiem zauważyć, że niewystarczający charakter uzasadnienia aktu ustanawiającego środek ograniczający nie może sam w sobie spowodować powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 30 września 2003 r., Eurocoton i in./Rada, C-76/01 P, EU:C:2003:511, pkt 98 i przytoczone tam orzecznictwo).

104 Wynika z tego, że zarzuty trzeci i czwarty należy oddalić.

105 W świetle wszystkich powyższych rozważań należy uchylić zaskarżony wyrok.

W przedmiocie przekazania sprawy Sądowi do ponownego rozpoznania

106 Zgodnie z art. 61 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w przypadku uchylenia orzeczenia Sądu Trybunał może wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeśli stan postępowania na to pozwala, lub skierować sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd.

107 W niniejszym przypadku, jak stwierdzono w ramach badania zarzutów pierwszego i drugiego, Sąd naruszył prawo w odniesieniu do oceny pierwszej z przesłanek, przypomnianych w pkt 32 niniejszego wyroku, niezbędnych do powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii.

108 Ponadto, ponieważ w pkt 92 zaskarżonego wyroku stwierdził brak wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii, Sąd nie przeprowadził badania pozostałych przesłanek, które muszą zostać spełnione łącznie dla powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii [zob. podobnie wyrok z dnia 19 kwietnia 2007 r., Holcim (Deutschland)/Komisja, C-282/05 P, EU:C:2007:226, pkt 57].

109 W tych okolicznościach sprawę należy przekazać Sądowi do ponownego rozpoznania, aby mógł on w pierwszej kolejności przeprowadzić, z pominięciem okoliczności, które nie zostały uwzględnione przez Radę w kontekście podejmowania decyzji o umieszczeniu nazwy HTTS w spornych wykazach, ponowną ocenę ewentualnego istnienia wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii prowadzącego do powstania jej odpowiedzialności pozaumownej. Następnie, jeśli ta ocena wykaże istnienie takiego naruszenia, Sąd powinien zbadać, czy spełnione zostały pozostałe przesłanki powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii, przypomniane w pkt 32 niniejszego wyroku.

W przedmiocie kosztów

110 Ze względu na to, że sprawa zostaje przekazana Sądowi do ponownego rozpoznania, rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów niniejszego postępowania odwoławczego nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

1) Wyrok Sądu Unii Europejskiej z dnia 13 grudnia 2017 r., HTTS/Rada (T-692/15, EU:T:2017:890) zostaje uchylony.

2) Sprawa zostaje przekazana Sądowi Unii Europejskiej do ponownego rozpoznania.

3) Rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Podpisy